

Å avdekke omsorgssvikt i barnehagen

Hvordan kan barnehagen avdekke og forebygge omsorgssvikt?

Eli Bøch Myrann
Kandidatnummer: 6022

Bacheloroppgave
BHBAC3980

Trondheim, mai 2020

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Forord

Jeg ønsker å takke mine veiledere, Anne Holla Sivertsen og Elsa Fjeldavli. De har vært til stor hjelp og støtte, og vist høy tilgjengelighet gjennom denne prosessen.

Jeg vil også takke informantene som viste stor interesse og engasjement for oppgaven min. I tiden etter intervjuene ga de meg nyttig informasjon og andre innspill som har vært til stor hjelp.

Dette har vært en lærerik prosess hvor jeg har tilegnet meg mye kunnskap om hvordan barnehagen arbeider for å avdekke og forebygge omsorgssvikt, og hvordan ulike instanser kan bidra til å skape et godt tverretatlig samarbeid for å hjelpe barn i vanskelige livssituasjoner.

Eli Bøch Myrann

Trondheim, 22.05.2020

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING.....	5
1.1 Valg av tema.....	5
1.2 Problemstillingen	6
2. METODE.....	7
2.1 Valg av informanter	7
2.2 Intervjuguide	7
2.3 Adgang til felten og innsamlingsstrategi.....	8
2.4 Gjennomføring av intervjuene.....	9
2.5 Analysearbeid.....	10
2.6 Metodekritikk.....	11
2.7 Etiske retningslinjer	11
3. TEORETISK GRUNNLAG.....	13
3.1 Omsorgssvikt og overgrep.....	13
3.2 Signaler på at barn befinner seg i en omsorgssviktsituasjon.....	14
3.3 Barnehagens oppgaver og ansvar.....	14
3.3.1 Fra mistanke til avdekking.....	15
3.3.2. Taushetsplikt og opplysningsplikt	16
3.3.3 Kompetanseutvikling i personalgruppen	16
3.3.4 Foreldresamarbeid	17
3.3.5 Arbeid med temaet omsorgssvikt i barnegruppen	17
3.4 Tverretattlig samarbeid mellom barnehage, barneverntjenesten og politi.....	18
3.4.1 Barneverntjenesten.....	18
3.4.2 Politi.....	18
3.4.3 Forskjellen på barnehagens, barnevernets og politiets oppgaver	19
3.4.4 Tverrfaglige møter	19
3.4.5 Etablering av et godt samarbeid.....	19
3.4.6 Samarbeidet i en avhørsprosess	20
4. PRESENTASJON AV FUNN OG DRØFTING	21
4.1 Samarbeidet mellom barnehage, barneverntjenesten og politi.....	21
4.1.2 Prosedyre ved mistanke om omsorgssvikt.....	23
4.1.3 Samarbeidet etter at en bekymringsmelding er sendt	26
4.1.4 Avhør av barnet	26
4.1.5 Anmeldelser direkte til politi?	28
4.2 Arbeidet med personalet og barnegruppa om temaet.....	29
4.2.1 Arbeid i personalgruppa.....	29
4.2.2 Barnehagens arbeid med temaet omsorgssvikt og overgrep i barnegruppen.....	30
5. AVSLUTNING	32

6. REFERANSELISTE	34
7. VEDLEGG	38
<i>7.1 Informasjon- og samtykkeskjema</i>	<i>38</i>
<i>7.2 Intervjuguide til styrer i barnehage</i>	<i>42</i>
<i>7.3 Intervjuguide til barnevernspedagog</i>	<i>43</i>
<i>7.4 Intervjuguide til politiadvokat</i>	<i>44</i>

1. INNLEDNING

Mange barn lever i en risiko- eller omsorgssviktsituasjon, og barn som utsettes for ulike former for omsorgssvikt har større risiko for å utvikle fysiske og psykiske helseproblemer. Tall fra nasjonal undersøkelse viser at rundt 1 av 20 barn vokser opp under forhold preget av vold, og 1 av 5 jenter og 1 av 14 gutter har opplevd seksuelle overgrep i løpet av barne- og ungdomsårene (Folkehelse rapporten, 2020). Det er høyt sannsynlig at tallene som vises fra statistikken kun er toppen av isfjellet, fordi mange saker blir henlagt eller aldri blir meldt (Emilsen, 2014, s. 328).

Kunnskapsdepartementet kunngjorde en ny rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver i 2017 der det ble innført et nytt verdigrunnlag kalt «Livsmestring og helse». Der står det blant annet at barnehagen er i en sentral posisjon til å kunne observere og motta informasjon om barnas omsorgs- og livssituasjon gjennom den daglige og nære kontakten som skapes med barna. Barnehagen skal også vite hvordan ulike former for omsorgssvikt kan oppdages og forebygges, og personalet skal kjenne til opplysningsplikten til barnevernet (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 11). Fordi barnehagepersonalet møter barn og foreldre daglig, gir dette dem en unik mulighet til å følge opp de som trenger ekstra beskyttelse og til å oppdage omsorgssvikt som de kan være utsatt for. Alle som arbeider med barn må ha spesifikk kunnskap om omsorgssvikt og tilstrekkelig kompetanse til å avdekke dette (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 18).

1.1 Valg av tema

I mitt siste år på barnehagelærerutdanningen, valgte jeg fordypningen «Barndom, helse og livsmestring» der det var særlig fokus på barnas psykiske helse. Jeg bestemte meg tidlig for å ha omsorgssvikt som tema i bacheloroppgaven for å tilegne meg mer kunnskap om dette, og for å bli bedre rustet til å arbeide for barnets beste når jeg skal ut i arbeidslivet. Samtidig var jeg interessert i å lære mer om det tverretatlige samarbeidet som oppstår når det er mistanke om omsorgssvikt i barnehagen, og hvordan barnehagen kan legge til rette for et godt samarbeid med andre instanser. Fordi en stor andel av ansatte i barnehagen ikke har barnefaglig utdanning, ville jeg undersøke hvordan styrer arbeider med personalgruppen slik at alle opparbeider seg god nok kunnskap og kompetanse til å fange opp barn som lever i vanskelige livsforhold.

1.2 Problemstillingen

Ut fra tematikken har jeg kommet fram til følgende problemstilling:

«Hvordan kan barnehagen arbeide med å avdekke tilfeller av omsorgssvikt hos barn, og hvordan kan et tverretatlig samarbeid mellom barnehagen og andre instanser foregå når barnehagen mistenker alvorlig omsorgssvikt».

2. METODE

Vitenskapelig metode er framgangsmåter for å gi svar på forskningsspørsmål og handler om å samle inn, analysere og tolke data (Bergsland og Jæger, 2018, s. 66). Metodene har til hensikt å bidra med kunnskap om virkeligheten og om hvordan vi skal gå fram for å skaffe informasjon til det vi undersøker (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 25). Hovedtypene er kvalitativ og kvantitativ metode, og det prinsipielle skillet handler om hvordan data samles inn, registreres og analyseres. Kvantitative metoder vektlegger antall og utbredelse, mens kvalitative metoder går i dybden.

På grunnlag av problemstillingen valgte jeg intervju, som er en kvalitativ metode. Intervju er basert på et subjekt-mot-subjekt-forhold mellom informanten og forskeren og er orientert mot subjektive opplevelser (Bergsland og Jæger, 2018, s. 66- 67). Jeg vil blant annet undersøke hvordan barnehagen jobber med temaet omsorgssvikt med personalet og barna, og ser det som vesentlig å få fram de subjektive opplevelsene til ansatte. Jeg valgte å ha et semistrukturert intervju, som har en rekke temaer som skal dekkes, i tillegg til noen ekstra oppfølgingsspørsmål. I et semistrukturert intervju er det også åpenhet for å endre rekkefølgen av spørsmålene slik at en kan følge de svarene man får (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 137- 138).

2.1 Valg av informanter

Jeg ønsket å undersøke hvordan ansatte i barnehagen tenker om problematikken, og også hvordan noen av etatene barnehagen samarbeider med i en gitt situasjon tenker om det. Jeg bestemte meg for å velge informanter fra ulike profesjoner som har erfaring og mye kunnskap om temaet. Jeg valgte informanter på bakgrunn av deres kvalifikasjoner og yrke jeg så på som relevant og særlig viktig å belyse. Dette kalles en strategisk utvelging. Jeg ville bruke en styrer i en barnehage, en barnevernspedagog og en politiadvokat som informanter, slik at jeg fikk belyst problemstillingen på et dypere nivå fra tre forskjellige profesjoner. Med tanke på at utvalget mitt var relativt lite, var det særlig viktig å anvende en hensiktsmessig utvelgingsprosess (Thagaard, 2019, s. 54).

2.2 Intervjuguide

For å skaffe meg nærhet, utvide min forståelse og sikre god kunnskap om felten, gjorde jeg et forarbeid før intervjuene ved å lese meg opp på relevant teori. Dette hjalp meg også til å lage

gode spørsmål som var sentralt å få svar på til min problemstilling. Fordi jeg skulle intervjuere personer med ulike yrkesbakgrunn, valgte jeg å lage forskjellige intervjuguider der jeg hadde noen felles spørsmål, og noen spørsmål knyttet direkte til hver enkelt profesjon. Jeg var opptatt av å ha åpne spørsmål, noe som kan bidra til at informanten kan redegjøre for sine erfaringer (Bergsland & Jæger, 2018, s. 72), i motsetning til ledende spørsmål, som kan begrense svaralternativene og skape forventninger til hvordan spørsmålene skal besvares. Jeg var i tillegg påpasselig med å trekke inn «hvordan-spørsmål», som bidrar til å holde samtalen i gang og som kan gi mer utfyllende svar (Thagaard, 2019, s. 97-98). På spørsmålene som kan tolkes som mer lukket, men relevante, hadde jeg ekstra oppfølgingsspørsmål i tilfelle svaret ga meg lite data. Oppfølgingsspørsmål kan bidra til at informanten uttrykker seg mer konkret om sine erfaringer, og også til å utdype sine følelser og reaksjoner (Thagaard, 2019, s. 96).

Organiseringen av spørsmålene er avgjørende for hvordan intervjuet forløper. Jeg valgte å ha oppstartsspørsmål som handlet om informantens bakgrunn i yrket og hvilke oppgaver hun har. Dette kan bidra til å skape en trygg og tillitsfull atmosfære, noe jeg så på som viktig på bakgrunn av temaet mitt, som kan være vanskelig å snakke om (Thagaard, 2019, s. 100- 101). For å gi informantene mulighet til å forberede seg, sendte jeg intervjuguide i god tid før intervjuet.

2.3 Adgang til felten og innsamlingsstrategi

Den ene informanten skaffet jeg gjennom en nøkkelperson. Nøkkelpersonen er en politiadvokat, og hun tipset meg om en kollega som jobber med tilfeller knyttet til vold og seksuelle overgrep. Hun har mye erfaring med avhør av barn som er utsatt for alvorlig omsorgssvikt. Jeg kontaktet en bekjent som er styrer i en barnehage, og hun sa seg villig til å bli intervjuet. Disse to informantene fikk jeg på et tidlig tidspunkt avtalt intervju med.

Jeg fikk utfordringer med å finne en barnevernspedagog til å stille til intervju. Jeg valgte derfor å gjennomføre intervjuene med styrer og politiadvokat i første omgang, for så å ta en ny vurdering etter datainnsamlingen om jeg hadde behov for en barnevernspedagog. Mason kaller denne utvelgingsprosessen for en organisk praksis, som handler om å supplere utvelging av informanter underveis på bakgrunn av informasjonen vi får i prosessen (Thagaard, 2019, s. 54). Styreren jeg intervjuet tipset meg om barneverntjenesten deres barnehage samarbeider med, og slik fikk jeg skaffet informant fra barneverntjenesten. Det var viktig for meg å velge en barnehage som har jobbet mye med omsorgssvikt og har gode rutiner med dette, fordi temaet

er så intimt, alvorlig og følelsesladet, framfor å velge en tilfeldig barnehage jeg ikke hadde kjennskap til. Dette var viktig fordi jeg ville skaffe hensiktsmessig og god data som kunne hjelpe meg å komme ordentlig i dybden på temaet. Etter datainnsamlingen fra de tre intervjuene, kom jeg fram til at jeg hadde skaffet tilstrekkelig materiale til å gi en forståelse av problemstillingen. Jeg betraktet derfor utvalget mitt som tilstrekkelig stort nok (Thagaard, 2019, s. 59).

2.4 Gjennomføring av intervjuene

Gjennom intervjuene var jeg opptatt av å vise interesse og ha oppmerksomheten rettet mot informantene hele veien, så jeg tok i bruk prober for å gi oppmuntrende respons. Prober er et verktøy vi bruker i samtalesammenheng som gir uttrykk av at vi lytter til samtalepartnerens utsagn. Jeg passet på å ha god øyekontakt med informantene, nikket underveis og kom med korte utsagn for å vise interesse (Thagaard, 2019, s. 96). Gjennom et intervju er det viktig å finne en balanse mellom å lytte og spørre, i tillegg til å gi informanten tid til å svare på spørsmål uten å bli avbrutt (Thagaard, 2019, s. 100). Intervjuet med barnevernspedagogen måtte jeg ta som et telefonintervju, og det ble derfor litt utfordrende å skape denne balansen. Vi kunne ikke se hverandre, noe som gjorde at vi ikke kunne se etter tegn på at den andre tok en pause, og dette bidro til at vi til tider avbrøt hverandre.

Noen av spørsmålene jeg hadde planlagt til politiadvokaten var rettet mot samarbeidet med barnehagen. Informanten nevnte tidlig under intervjuet at politiet ikke hadde så mye direkte kontakt med barnehagen, så på disse spørsmålene fikk jeg ikke så utdypende svar som de resterende spørsmålene jeg hadde. Dette kunne blitt en utfordring og ført til lite datamateriale grunnet flere spørsmål som gikk på det direkte samarbeidet med barnehagene, men et intervju kan ha en fleksibel struktur. En kan tilpasse spørsmålene til de beskrivelsene og svarene informanten gir og inkludere nye spørsmål som ikke er planlagt, for å få mer informasjon og dybde i informantens svar (Thagaard, 2019, s. 91). Jeg fikk god informasjon fra alle informantene, så det ble naturlig å tilpasse spørsmålene ut fra de beskrivelsene de ga, for å få mer utdypende svar. Dette gjorde jeg spesielt i intervjuet med politiadvokaten grunnet korte svar på spørsmål som viste seg å være litt utenfor hennes arbeidsområde. Ved at jeg lyttet til informantene og ga respons gjennom å stille spontane oppfølgings spørsmål fra deres beskrivelser, samt komme med egne erfaringer om temaet, bidro dette til at begge partene

utviklet meningsinnholdet i samtalen (Thagaard, 2019, s. 102). Jeg satt derfor med en opplevelse av at intervjuene ble vellykket.

2.5 Analysearbeid

Etter at intervjuene var fullført, omgjorde jeg datamaterialet til skriftlig tekst. Analysens første fase er å lese gjennom teksten for å skaffe oversikt over innholdet, samt danne seg et inntrykk av hvilke fenomener dataene kan gi en forståelse av (Thagaard, 2019, s. 151). Neste fase er å velge hvilken analytisk tilnærming som er mest hensiktsmessig ut fra prosjektet. Siden problemstillingen er todelt og den ene delen går på samarbeidet mellom tre ulike instanser, valgte jeg å bruke en temaanalytisk tilnærming. Ved denne tilnærmingen sammenlikner vi data fra alle informantene om det samme temaet. Vi koder det og kategoriserer teksten i temaer, noe som er viktig i mitt tilfelle fordi jeg har skaffet data fra flere intervjuer (Thagaard, 2019, s. 151-152).

Jeg laget et nytt dokument der jeg satte inn fellesspørsmålene og limte inn informantenes svar slik at jeg lett kunne sammenlikne dem. I tillegg brukte jeg fargekoder på informantene så jeg lettere kunne skille dem fra hverandre. Etter fellesspørsmålene med informantenes svar, limte jeg inn de spørsmålene som var rettet til hver enkelt profesjon. Jeg hadde noen ekstra spørsmål til styrer fordi den ene delen av problemstillingen handlet om barnehagens arbeid med temaet omsorgssvikt, så disse samlet jeg i slutten av dokumentet. Til slutt laget jeg fire ulike temaer og limte inn svarene fra informantene i det temaet de tilhørte.

Analysearbeidet handler om å redusere datamengden og skape struktur og mening slik at det blir lettere å finne det som er relevant å ha med videre for å kunne svare på problemstillingen. Å redusere datamengden gjøres ved å fjerne overflødig materiale som ikke har betydning for problemstillingen (Bergsland og Jæger, 2018, s. 81-82). Jeg syntes det var utfordrende å redusere dataen fordi jeg fikk mye informasjon jeg så på som vesentlig å bruke, men forstod fort at jeg måtte velge ut det viktigste. Da jeg leste gjennom transkripsjonene, merket jeg deler av teksten jeg så på som mindre betydningsfullt med fargen rød. Dette gjorde jeg for å betrygge meg selv på at jeg ikke hadde slettet det helt, men samtidig skille det fra det viktigste.

2.6 Metodekritikk

For å kunne vurdere kvaliteten av prosjektet, må vi rette oppmerksomheten mot forskningens troverdighet (Thagaard, 2019, s. 181). Reliabilitet dreier seg om en kritisk vurdering om prosjektet er utført på en pålitelig måte; vi må vurdere om datamaterialet er troverdig. For å gjengi informasjon og uttalelser fra informantene så korrekt som mulig, gjorde jeg lydopptak og transkriberte ordrett hva som ble sagt. Det bidrar til data som er uavhengig av mine egne oppfatninger og fortolkninger (Thagaard, 2019, s. 187-188). Da jeg analyserte transkripsjonene i etterkant og var usikker på hva informanten mente, hørte jeg lydopptaket på nytt.

Validitet dreier seg om å vurdere forskningsprosjektets troverdighet og handler om hvor gyldig resultatene er og hvordan de tolkes (Thagaard, 2019, s. 181). Det kan være en utfordring å skille egne tolkninger og informantenes tolkninger fra hverandre. Derfor er det viktig at en leser kritisk gjennom datamaterialet slik at det kommer tydelig fram hva som er deltakernes utsagn. For at datamaterialet skulle bli så korrekt som mulig, valgte jeg å transkribere ordrett alt som var blitt sagt i intervjuene slik at jeg også kunne trekke inn sitater i oppgaven, noe som bidrar til å høyne validiteten i prosjektet (Bergsland & Jæger, 2018, s. 81- 82). Når vi skal tolke kvalitativ data, tar vi utgangspunkt i den forståelsen som deltakeren har av sin situasjon (Thagaard, 2019, s. 182). Jeg var hele tiden bevisst på at datamaterialet ikke nødvendigvis hadde blitt lik hvis jeg hadde brukt informanter fra en annen del av landet, eller en annen kommune. Samarbeidet mellom barnehage, barneverntjenesten og politi kan oppleves veldig forskjellig, og det var viktig for meg å få fram i teksten at dataene er fra få informanter.

2.7 Etiske retningslinjer

Et viktig aspekt ved forskningsetikk er behandlingen av personopplysninger, og jeg vil kort redegjøre for hvordan jeg har forholdt meg til prinsippene «informert samtykke» og «konfidensialitet» (Bergsland & Jæger, 2018, s. 83).

Informert samtykke dreier seg om at informantene skal bli informert om undersøkelsens mål, at deltakelse i undersøkelsen er frivillig, og at en kan trekke seg når som helst (Bergsland & Jæger, 2018, s. 83). I følge de nasjonale forskningsetiske komiteene skal samtykket man oppnår være eksplisitt og med lite rom for motstridende tolkninger, og derfor bør samtykket være

skriftlig. Et samtykkeskjema er en kontrakt mellom forsker og informanten (Fossheim, 2015). Jeg formulerte et informasjons- og samtykkeskjema med opplysning om mulighet til å trekke seg når som helst, og hvordan anonymiteten ville overholdes. Skjemaet ligger som vedlegg 7.1 (Bergsland & Jæger, 2018, s. 83-84).

Konfidensialitet anses som en forpliktelse for forskeren og en rettighet for den det forskes på og handler om den forståelsen som eksisterer mellom disse, og om hvordan informasjonen skal brukes (Fossheim, 2015). Materialet må anonymiseres for å beskytte informanten slik at informasjonen blir behandlet forsvarlig, og at opplysninger som kan identifiseres med deltakeren blir behandlet av færrest mulig (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2014). Konfidensialiteten skal forsikre at man ikke offentliggjør data som kan avsløre informantens identitet, og en måte å beskytte anonymiteten på er å bruke fiktive navn på informantene (Bergsland & Jæger, 2018, s. 85). Det mest formålstjenlige var å bruke informantenes yrkestittel. Dette valgte jeg fordi jeg fant ut at det kunne virke forvirrende med fiktive navn. Det vil bli lettere å skjønne hvilken profesjon som står for uttalelsene ved å bruke deres tittel, istedenfor at leseren ofte må sjekke hvilket navn som tilhører de ulike profesjonene.

3. TEORETISK GRUNNLAG

I oppgavens teoridel vil jeg presentere relevant teori for problemstillingen. Jeg har valgt å starte med en redegjørelse for begrepene omsorgssvikt og overgrep, og hvilke signaler barn kan sende til ansatte på at det befinner seg i en risiko- eller omsorgssviktsituasjon. Fordi problemstillingen er todelt og handler om hvordan ansatte i barnehagen arbeider med å avdekke og forebygge tilfeller av omsorgssvikt, og det tverretatlige samarbeidet de har med andre instanser, har jeg først tatt for meg personalsamarbeidet og hvordan det jobbes med temaet i barnegruppa, for så å legge fram teori om barnehagens samarbeid med barneverntjenesten og politi. I denne delen har jeg også trukket fram barnevernet og politiets oppgaver, og hvordan disse tre instansene kan legge til rette for et godt samarbeid.

3.1 Omsorgssvikt og overgrep

Omsorgssvikt handler om et bredt spekter av situasjoner. Det handler om situasjoner der det har oppstått kriser i familien, som skilsmisse, arbeidsløshet eller alvorlig sykdom, og konsekvensen har blitt at foreldrene ikke er i stand til å prioritere barnet. Det handler også om barn som lever med bekymring for det uforutsigbare som ved rusmiddelbruk, samlivsvold og psykiske problemer, der resultatet kan bli en barndom preget av kronisk utrygghet (Killén, 2017, s. 57). Killén anvender definisjonen til Kempe (1979) for å betegne omsorgssvikt på en omfattende måte:

«Med omsorgssvikt (maltreatment) forstår vi at foreldre eller de som har omsorgen for barnet påfører det fysisk eller psykisk skade eller forsømmer det så alvorlig at barnets fysiske og/eller psykiske helse og utvikling er i fare»
(Killén, 2015, s. 39).

I litteraturen blir det differensiert mellom fire former for omsorgssvikt. Dette er barn som blir utsatt for vanskjøtsel, fysiske overgrep, psykiske overgrep og seksuelle overgrep. Killén har lagt til ytterligere to grupper for omsorgssvikt; barn som blir utsatt for omsorgssvikt i nettverket og barn som blir utsatt for offentlig omsorgssvikt. De ulike formene kan forekomme uavhengig av hverandre, men det er viktig å bemerke seg at de ofte er sammenvevet (Killén, 2015, s. 39-

40). På bakgrunn av oppgavens omfang velger jeg å ikke fordype meg i de ulike formene for omsorgssvikt, men heller redegjøre for signaler ansatte i barnehagen bør fange opp for å avdekke slike tilfeller, fordi dette er en sentral oppgave for barnehageansatte.

3.2 Signaler på at barn befinner seg i en omsorgssviktsituasjon

For at barnehagen skal kunne bistå barn som befinner seg i en risiko- eller omsorgssviktsituasjon, må de fange opp signalene barnet sender om at det er i en slik livssituasjon (Killén, 2017, s. 16). Én form for vanskjøtsel handler om mangel på dekning av fysiske behov og kan oppdages gjennom ytre tegn. Det kan være lukt og at barnet er dårlig stelt og skittent (Killén, 2017, s. 61-62). Tegn på fysiske og seksuelle overgrep kan både være fysisk skade som er påført, som brannsår, blåmerker og skade rundt kroppsåpninger, men vi kan også oppdage dette gjennom barnets atferd (Killén, 2017, s. 65 og 91). Barnet utvikler blant annet overlevelsestrategier i form av utagering eller overdrevent tilpassing, og de kan også bytte på disse strategiene ut fra hvilken situasjon det befinner seg i (Killén, 2017, s. 89-92). Barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep kan tidlig vise seksualisert atferd, spesielt de yngste barna. De yngste formidler mer sine seksuelle erfaringer gjennom tegninger, lek og direkte utsagn, mens de eldre barna oftere trekker seg tilbake og viser færre signaler på at det har vært utsatt for overgrep (Killén, 2017, s. 93- 102). Det er også viktig å legge til at hjernen til et barn kan utvikle seg dersom det blir utsatt for omsorgssvikt. De kan tilpasse seg farer som dukker opp, holde andre på avstand og reagere fort hvis noe oppleves truende (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 85).

Folkehelseinstituttet har utarbeidet en oversikt over hvilke tegn som kan ha sammenheng med omsorgssvikt hos barn, og de fant blant annet at barn som har vært utsatt for omsorgssvikt kan utvikle en lavere intelligens, som et resultat av PTSD. I tillegg kan de ha forsinket språkutvikling og utvikle depresjon. De fant også at enkoprese (ufrivillig avføring) kan ha sammenheng med seksuelle overgrep (Folkehelseinstituttet, 2018).

3.3 Barnehagens oppgaver og ansvar

Barnehagen jobber ut fra et samfunnsmandat og har et spesielt ansvar for barn som lever i en dårlig livssituasjon. I rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2017, s. 11) står det

blant annet: «*Personalet skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan forebygges og oppdages*». De står i en særstilling for å kunne oppdage og følge opp barn som trenger beskyttelse fordi det er en arena som møter barn og foreldre daglig (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 18). Ved bekymring eller mistanker om overgrep, er hovedoppgaven til barnehageansatte å observere og beskrive hva som utløser bekymringen (Søftestad, 2014, s. 98).

3.3.1 Fra mistanke til avdekking

Lehn (2009) beskriver prosessen i en barnehagers arbeid fra det oppstår en magesfølelse til en beslutning skal tas, gjennom fire faser. Den første fasen er en dårlig magesfølelse ansatte får på at noe ikke stemmer. Den ansatte skal ta dette opp med pedagogisk leder med én gang slik at man kan avgjøre om det er en grunn for videre observasjon og mulige tiltak. Styrer og pedagogisk leder har ansvar med å følge opp hva som skal skje videre, og det er viktig at avdekkingen av en bekymring som oppstår skjer raskt (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 104-105). Når ansatte har kommet fram til at det er en kollektiv magesfølelse hos personalet, er det pedagogisk leders oppgave å definere bekymringen, som er neste fase. Om det er en åpenbar bekymring, utløser dette opplysningsplikt til barnevernet, men hvis det er mer usikkerhet rundt bekymringen, er det viktig å samle flere opplysninger og deretter vurdere om disse danner et mønster over tid. Fase 3 omhandler avklaring av en konkret bekymring. For å skaffe seg mer informasjon og opplysninger om barnet eller foreldrene de er bekymret for, iverksettes kartlegginger, observasjoner og foreldresamtaler. Ved at de ansatte i et team arbeider systematisk ut fra en handlingsplan, vil dette bidra til å avdekke bekymringer fortere (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 106-107). Ved bruk av en handlingsplan kommer det også tydeligere fram hva som blir gjort og det kan bidra til å sikre kontinuitet i arbeidet. Handlingsplanen kan også brukes som et verktøy for å involvere foreldrene mer (Drugli, 2008, s. 166-167). Som nevnt kan personalet gjennom foreldresamtaler tilegne seg opplysninger som kan bekrefte om det kan dreie seg om omsorgssvikt. Samtalene blir et hjelpemiddel for å kunne ta opp bekymringer på en tydelig måte. I den siste fasen blir det besluttet hvordan saken skal håndteres videre, ut fra lov og retningslinjer. Bekymringsmelding til barnevernet skjer i utgangspunktet etter at barnehagen har arbeidet seg gjennom disse fire fasene (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 106-109).

3.3.2. Taushetsplikt og opplysningsplikt

Flere lover legger føringer på barnehagens arbeid, og styrere og pedagogiske ledere har et særlig ansvar med å kjenne til hvilke lover som utløser plikt knyttet til bekymring for barnas omsorg og utvikling (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 33). Én av pliktene barnehagen skal følge, er taushetsplikten. Intensjonen med taushetsplikten er å forhindre at personlige opplysninger kommer på avveie og spres unødige til personer som ikke har bruk for informasjonen (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 39). Straffelovens § 139 pålegger ansatte å bryte taushetsplikten hvis en persons helse eller liv er i fare, eller at en person er til fare for andres helse og liv (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 41), og ansatte er i henhold til barnehagelovens § 22 pålagt å følge opplysningsplikten til barnevernet blant annet når det er mistanke om at et barn er utsatt for alvorlig omsorgssvikt, mishandling eller andre alvorlige overgrep hjemme (Barnehageloven, 2018, § 22).

3.3.3 Kompetanseutvikling i personalgruppen

Barnehagen har et selvstendig ansvar for å inneha ferdighetskompetanse til sine oppgaver, og det er flere måter å skaffe seg dette på (Søftestad, 2014, s. 156). Noen velger å sende alle ansatte på kurs, mens noen sender utvalgte på kurs for å utvikle en spisskompetanse på et spesifikt område. Kompetansebegrepet kan deles opp i to; den formelle og den uformelle. Den formelle knyttes til kunnskap gjennom høyere utdanning, mens den uformelle er knyttet til taus kunnskap, talent og intuisjon (Søftestad, 2014, s. 156- 158). Antallet på ansatte i barnehagen uten barnefaglig utdanning er høy. Det nasjonale gjennomsnittet på ansattes utdanning viser at ansatte med barnehagelærerutdanning er på 41%, og ansatte med annen bakgrunn ligger på 28% (Barnehagefakta, 2020). Fordi det er et stort antall ansatte uten barnefaglig utdanning, blir den uformelle kompetansen viktig å utvikle. Den kan utvikles blant annet gjennom refleksjoner og praktiske erfaringer. Veiledning blir sentralt for kompetanseutvikling og kan gjennomføres med styrer eller pedagogisk leder, eller en kan leie inn fagpersoner med spisskompetanse på feltet det skal veiledes om (Søftestad, 2014, s. 158-159). Når barnehageansatte skal ha samtaler med barn om vanskelige tema, kan en søke veiledning og råd hos noen med god kunnskap og erfaring med dette, eller øke sin egen kompetanse ved å delta på kurs eller sette seg inn i relevant litteratur (Drugli, 2008, s. 47).

3.3.4 Foreldresamarbeid

En viktig oppgave barnehagepersonalet har, er å skape et godt foreldresamarbeid. Sentrale elementer i samarbeidet er gjensidig tillit og respekt, som kan bidra til at det blir lettere å ta «den vanskelige samtalen». Det må vises åpenhet til foreldrene, og de må raskt bli trukket inn i et samarbeid om det er grunn til bekymring (Drugli, 2018, s. 128-129). Hvis foreldrene opplever respekt fra personen som tar opp bekymringen, vil det være større sjanse for at de tar imot hjelp. Om det dreier seg om mer alvorlige overgrep, må styrer i barnehagen drøfte saken med barnevernet, og et tverretattlig samarbeid bør etableres. Det skal ikke bli tatt opp med foreldrene om det er mistanke for seksuelle overgrep eller andre kriminelle handlinger, da barnet kan havne i alvorlig fare. I tillegg kan det ødelegge politiets etterforskning (Killén, 2016, s. 278).

3.3.5 Arbeid med temaet omsorgssvikt i barnegruppen

Det fins utallige muligheter til å arbeide med barnegruppen om sårbare tema. Man kan ta i bruk ulike hjelpemidler eller en kan ha samtaler med barna. Bøker er et viktig hjelpemiddel i arbeidet med barn som kan gi dem ord og begreper de kan bruke til å beskrive sine egne følelser. Gjennom høytlesing kan personalet registrere hvordan barn reagerer, noe som kan bidra til å få fram utsagn og spørsmål fra barna. Barn som er utsatt for omsorgssvikt, kan føle forståelse fra de voksne og derfor sende klarere signaler på at det er ikke har det bra (Killén, 2017, s. 169-174).

Sexolog og pedagog Margrethe Wiede Aasland har jobbet i mange år med tema som blant annet omhandler barn og seksuelle overgrep, og hun mener det kan være forebyggende, når det gjelder seksuelle overgrep, å snakke med barn om egen kropp. Om barn lærer om kropp og seksualitet samt navn på kjønnsorganer, vil de tidligere tørre å fortelle at de har vært utsatt for overgrep. Hun oppfordrer derfor barnehagepersonalet å lære barna om kroppen slik at de skal få et sunt forhold til sin egen kropp, og tørre si ifra hvis de har vært utsatt for alvorlige hendelser (Sandgrind, 2016).

Både i samlingsstund og gjennom samtaler med enkeltbarn kan barnehageansatte få opplysninger som kan skape bekymringer. Samtalene barnevernet har med barn har et helt annet

fokus enn samtalene barnehageansatte har, og de skal ikke overta barnevernets rolle i slike samtaler. De har derimot en plikt til å finne ut mer, og skal gjennom et forebyggende arbeid lytte til barnet når det velger å åpne seg (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 98-99). Barn kan sitte med helt annen informasjon om seg selv og sin situasjon enn voksne fordi det har et helt annet perspektiv, og det er bare barnet som kan formidle det (Drugli, 2008, s. 45).

3.4 Tverretatlig samarbeid mellom barnehage, barneverntjenesten og politi

Tverretatlig samarbeid i arbeid med barn har i de siste årene fått et større fokus. Årsaken er blant annet at en har sett at de problemene som noen familier har, ikke alltid lar seg løse ved hjelp fra én profesjonsgruppe. Det er ofte behov for forskjellige faglige innfallsvinkler for å komme fram til de beste tiltakene, og målet med samarbeidet er å sikre barn og familier bedre hjelp. Fordi det tverretatlige samarbeidet inneholder flere profesjoner med ulik kompetanse, er det viktig at deltakerne har en forståelse og holdning som tilsier at forskjellene hos aktørene kan gi dybde og variasjon i samarbeidet. Uenighet kan føre med seg ny innsikt, og det kan i tillegg til felles refleksjoner, bidra til faglige utviklingsmuligheter (Drugli, 2008, s. 154- 162). I denne oppgaven er fokuset rettet mot det tverretatlige samarbeidet mellom barnehagen, barneverntjenesten og politi. Det ble naturlig å skrive om disse instansene fordi de ofte jobber sammen i tverrfaglige team.

3.4.1 Barneverntjenesten

Barneverntjenestens arbeid er forankret i lov om barneverntjenester der lovens formål er å sikre at barn som lever under forhold som kan skade barnets utvikling og helse, får beskyttelse og nødvendig hjelp til rett tid (Barnevernloven, 2018, § 1-1). En del av arbeidet går ut på samarbeid med andre tjenester, samt gi råd og komme med uttalelser. Når det ligger grunn til å anta at et barn har behov for tiltak, har barnevernet plikt til å foreta nærmere undersøkelser (Børhaug & Moen, 2014, s. 110).

3.4.2 Politi

Politiets oppgave ved mistanke om alvorlig omsorgssvikt, er å etterforske opplysninger eller mistanker om vold og seksuelle overgrep mot barn (Søftestad, 2014, s. 103). De skal også gjennomføre tilrettelagte avhør, og dette gjennomføres av en politietterforsker med spesialutdanning i avhør av barn og ungdom (Tilrettelagte avhør, 2015, § 4). Tilrettelagte avhør

finner sted på barnehuset og er en del av politiets etterforskning, som skjer på bakgrunn av at det har kommet en anmeldelse til politiet (Statens barnehus, u.å.).

3.4.3 Forskjellen på barnehagens, barnevernets og politiets oppgaver

For å arbeide for barnets beste, må ulike faggrupper inngå et samarbeid fordi de alle har forskjellige funksjoner i arbeidet og ulike lovverk å forholde seg til. Mens barnevernet har det formelle ansvaret for barnets omsorgssituasjon (Killén, 2017, s. 200), skal barnehagen bidra med observasjoner og beskrivelser av hva som utløser bekymringen. Dette kan være atferd, uttalelser, sosial kontakt eller tegninger (Søftestad, 2014, s. 98). Spesielt ved hente- og bringesituasjon kan de observere barnas tilknytningsstrategier, som kan hjelpe barnevernet i sitt videre arbeid (Killén, 2017, s. 200). Politiets oppgave er å finne en gjerningsperson og straffe dem, gjennom å etterforske kriminelle handlinger (Søftestad, 2014, s. 103). De blir som regel kontaktet av barnevernet hvis saken er av alvorlig karakter. Ved mistanker om seksuelle overgrep og grov vold skal barnehagen selv ta direkte kontakt med politiet i tillegg til barneverntjenesten (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 59).

3.4.4 Tverrfaglige møter

Tverrfaglige møter er et av de viktigste verktøyene i de profesjonelles samarbeid. Noen kommuner har etablert tverrfaglige møter som et viktig ledd i faste rutiner, mens det andre steder etableres når det er behov. Målet for møtene er å sikre best mulig hjelp til barnet og foreldrene og forutsetter ulike delmål for å oppnå dette. Delmålene er blant annet å samle observasjoner og informasjon, å vurdere om barnets omsorgssituasjon er «god nok», og å utarbeide en behandlings- og handlingsplan (Killén, 2017, s. 215-216).

3.4.5 Etablering av et godt samarbeid

For å etablere et godt samarbeid mellom barnehagen, barneverntjenesten og politi, er det viktig å få en oversikt over hva slags fagkompetanse de forskjellige profesjonene innehar, og hva slags muligheter og begrensninger de har. Dette kan gjøres gjennom kursing, seminarer og veiledning med de ulike instansene, som kan føre til et fellesskap av fagfolk med ulike perspektiver og oppgaver (Søftestad, 2014, s. 159). Målet for tverretattlig samarbeid er at instansene skal utfylle hverandre og bistå der det trengs, slik at profesjonene får utført sine oppgaver. Et eksempel på hvordan dette gjøres, er at politi og barnevernet får hjelp av barnehagen gjennom opplysninger

som de kan som kan bistå med, fordi barnehageansatte kjenner barnet godt og kan observere dem i ulike situasjoner. Opplysningene fra barnehagen blir ofte et grunnlag til politietterforskning og barnevernets undersøkelser, og for å finne riktig tiltak (Søftestad, 2014, s. 140).

3.4.6 Samarbeidet i en avhørsprosess

Ved mistanke om at et barn er utsatt for overgrep, vil politiet innkalle til avhør der målet er å avdekke eventuelle misbruk barnet har vært utsatt for. Ved avhør av barn i barnehagealder er det viktig at det har med seg en tillitsperson gjennom hele prosessen. Dette bør være den barnehageansatte som barnet har betrodd seg til og føler seg trygg på. Barnepsykiater Tilman Fürniss er klar på at barnet ikke skal henvises videre til en fagperson det ikke har kjennskap til. Den valgte tillitspersonen bør heller få veiledning slik at han/henne kan fortsette samtale med barnet og være med til barnehuset for dommeravhør, som en trygghet. At tillitspersonen er til stede gjennom hele prosessen, kan være et grunnlag for at barnet føler seg trygg nok til å fortelle sin historie (Søftestad, 2014, s. 106-108).

4. PRESENTASJON AV FUNN OG DRØFTING

I dette kapittelet skal jeg presentere og drøfte resultatene fra intervjuene. I første del presenterer jeg informantenes syn på og erfaringer med det tverretatlige samarbeidet. Deretter legger jeg fram hvordan prosedyren er fra en mistanke dukker opp i barnehagen fram til en bekymringsmelding eventuelt skal sendes, og hvordan samarbeidet fortsetter etter at barnehagen har involvert andre instanser. Siste del av kapittelet presenterer jeg funn om hvordan barnehagen arbeider i personalgruppen for å bli godt rustet til å fange opp signaler fra barna, og hvordan de arbeider med temaet omsorgssvikt og overgrep i barnegruppa.

4.1 Samarbeidet mellom barnehage, barneverntjenesten og politi

Den ene delen av problemstillingen omhandler samarbeidet barnehagen har med andre instanser når det gjelder omsorgssvikt. Samarbeid mellom de tre instansene oppstår ved behov, ifølge styrer i barnehagen. Spesielt samarbeidet med politi oppstår kun ved enkeltsaker, og for å være forberedt hvis slike tilfeller skulle inntreffe, har barnehagen en beredskapsplan tilgjengelig. Beredskapsplaner inneholder informasjon om hvordan man skal handle hvis det oppstår akutte situasjoner og er til stor hjelp for ansatte, og spesielt styreren, som har det overordnede ansvaret for at handling iverksettes umiddelbart (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 151).

Styrer fra barnehagen og barnevernspedagogen forteller om flere eksempler på hvordan samarbeidet mellom instansene forløper. Styrer forteller at barneverntjenesten har et stående tilbud om drøftingsmøter der ansatte i barnehagen kan drøfte saker anonymt med barnevernet. Hun forteller at de opplever et godt samarbeid der de har mulighet til å drøfte saker også på telefon når det er behov for dette, noe barnevernspedagogen også trekker fram: *«Vi har en bekymringstelefon som skal være operativ når vi er åpne. Den ringer mange av barnehagene på når de vil drøfte saker».*

Styreren forteller at hun opplever barnevernet som lydhøre og hjelpsomme, og at de har et profesjonelt og godt samarbeid. Dette støttes av barnevernspedagogen, som forteller at det gode samarbeidet er et resultat av at de i deres bydel kjenner hverandre godt på grunn av alle møtepunktene de har. Som jeg skrev i teoridelen er tverrfaglige møter et av de viktigste verktøyene i de profesjonelles samarbeid, og bidrar til at de ulike profesjonene blir trygge på

hverandre (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 71). Barnevernspedagogen forteller at barnehagene kjenner de ansatte i barneverntjenesten godt og vet hvem som tar telefonen når de ringer, noe som bidrar til at terskelen for å ringe blir lavere: *«Når de ringer for å drøfte saker, får de veiledning på hva de skal gjøre med bekymringen, enten at det er en helt klar meldepliktsituasjon, eller om det er ting de kan følge opp selv. Dette er med på å øke kompetansen på hvor terskelen ligger for dem»*. Barnehagene bør derfor opprette en kontaktperson i barnevernet som de kjenner og kan kontakte ved behov. I følge Bratterud & Emilsen (2017, s. 135), er det lettere å dele sin bekymring med noen man har kjennskap til fra før.

Å arbeide med barn som vekker bekymring kan gi fagpersoner utfordringer som må bearbeides både faglig og personlig. For å sikre faglig kvalitet i arbeidet, kan veiledning med andre fagpersoner være nødvendig (Drugli, 2008, s. 68). Veiledningen barnevernspedagogen forteller om, er en vesentlig brikke i samarbeidet for at barnehagepersonalet skal føle seg kompetente og trygge slik at de melder sin bekymring til barnevernet. Behovet for veiledning og kompetanseutvikling er stor, og det er en viktig faktor for å melde en bekymring. I en undersøkelse med styrere i barnehagen, viser resultatet at ni av ti styrere tror terskelen for å melde fra blir lavere hvis de ansatte sitter med gode erfaringer med det tverretatlige samarbeidet fra tidligere (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 48-49).

I tillegg til at det blir lettere å ta kontakt med barneverntjenesten om en har en relasjon til de som jobber der, er det også viktig å gjøre seg kjent med hverandres profesjoner for at samarbeidet skal bli så godt som mulig. En årsak som kan påvirke det tverretatlige samarbeidet i en negativ retning, er lite kjennskap til hverandres arbeid og fordommer enkeltmennesker kan ha. Derfor er det sentralt at en gjør seg kjent, både med etatenes virksomhet, men også med de som arbeider der. Jo bedre samarbeidet er, desto bedre blir barnehagen på å henvise de riktige sakene til barnevernet. Det er både barnehagen og barnevernets ansvar å skape gode samarbeidsrelasjoner. Barnevernet kan eksempelvis inviteres til barnehagen for å informere om hvilke type saker de jobber med, og de kan dele sine forventninger til hverandre (Drugli, 2008, s. 58-59). Barnevernspedagogen forteller at de er aktive i barnehagene og er til stede på møter: *«Vi er mye ute i barnehagene og er med på personalmøter og foreldremøter. Vi er aktive i barnehagen, så barnehageansatte opplever nok at vi er tilgjengelige»*. Hun forteller også om et arbeid de har startet opp med som heter «Tidlig trygg». Arbeidet skal bidra til universell

kvalitetsøkning i barnehagene for å styrke samarbeidet mellom ulike faggrupper som jobber med barn mellom 0- 6 år (Oslo Kommune, u.å.). Videre handler arbeidet om at faggruppene skal snakke samme språk slik at alle forstår de faguttrykkene som blir brukt, og at det skal skje en kompetanseheving i barnehagene. Politiadvokaten forteller at de ikke er på besøk i barnehagen, men innkaller til allmennmøte hvis det dukker opp saker der overgriperne er ansatte i barnehagen. På allmennmøtene inviterer de barnas foreldre, styrer og rådmann. På møtet blir det informert om blant annet hvordan politiet jobber, og de prøver å sikre at hverdagen går som normalt. De gir også foreldrene mulighet til å ta kontakt med dem ved at de oppretter en kontakttelefon.

Barnevernspedagogen forteller om drøftingsmøtene som styreren nevnte, der de ansatte som sitter med en bekymring møter opp sammen med styrer, for å drøfte bekymringene de har. Dette er faste møter på systemnivå, så hvis det ikke er noen spesifikke bekymringer når møtet finner sted, vil det inneholde ulike temaer de drøfter. Det er barneverntjenesten som bestemmer temaene, og de tar hensyn til ønsker fra ansatte i barnehagene. Barnevernspedagogen nevner også at en del av samarbeidet er å ha barnevernsøvelser, som går ut på at barneverntjenesten er på besøk i barnehagene og drøfter case med barnehageansatte for øving på å kunne avdekke omsorgssvikt. Hun forteller om et tett samarbeid med barnehagene der de i tillegg har informasjonsmøter én gang i året med barnehageansatte der ulike temaer blir diskutert. Hun trekker fram noen eksempler: *«Én gang i året har vi informasjonsmøter med ansatte i barnehagen. Her blir det tatt opp litt ulike temaer, blant annet hvordan snakke med barn om vanskelige ting, hvordan skal en melding se ut, hva er en god melding, hva er terskelen i forhold til meldeplikt»*. Slike faglige veiledningsfora og barnevernsøvelser er gode elementer for å skape et fellesskap av fagfolk med ulike utdannelsesbakgrunn, som kan bidra til mer inkludering av de ulike etatenes metoder, forståelse og lovverk. Det kan også føre til mindre dominans av én etats tilnærming og forståelse (Søftestad, 2014, s. 159-160).

4.1.2 Prosedyre ved mistanke om omsorgssvikt

I intervjuet med styrer var et av temaene prosedyren fra mistanke om omsorgssvikt til varsling til andre instanser. Hun forteller: *«Det starter jo med en ansatt som får en magefølelse som vedkommende helt klart tar opp med sin avdeling. Hvis det er prekært, tar man det så fort man klarer den samme dagen, og så kommer det ganske kjapt til meg»*. Men hvor sikker kan egentlig

en styrer være på at den dårlige magefølelsen blir tatt opp? For mange kan det være ubehagelig og skulle dele magefølelsen, fordi en kan være usikker på om følelsen stemmer (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 74). Det finnes mange grunner til at en dårlig magefølelse oppstår. Det kan være en følelse av at noe ikke stemmer ut fra barnets ytringer eller andre tegn det viser, og det kan komme fra foreldre-barn-samspillet vi kan observere i bringe- og hentesituasjoner (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 104). Politiadvokaten forteller at det at barnehager har hatt kroppen som tema, gjerne er foranledning til mange av bekymringsmeldingene til barneverntjenesten eller anmeldelse til politiet.

For at ansatte som befinner seg i en meldeposisjon skal klare å dele mistanken sin, er det vesentlig at styrer jobber for at de blir trygget i å stå i en slik situasjon (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 75). Når jeg spør styrer om hun har hatt erfaring med at personal er redd for å si ifra om de har en mistanke at noe ikke stemmer, forteller hun at hun er opptatt av å vise tillit til ansatte: *«Jeg stoler fullt og helt på når én av mine ansatte kommer og sier at her er det noe. Hver gang vi har sendt en bekymringsmelding er det alltid jeg som har sendt den og signerer brevet»*. Hun forteller at det aldri har vært uenighet når en bekymring har dukket opp, men hvis dette blir tilfelle, er ansatte klar over at de har en plikt til å melde sin bekymring uansett. Jeg fikk derimot interessant data fra politiadvokat og barnevernspedagogen om deres oppfatninger til hvor terskelen ligger for barnehagene til å melde ifra om mistanke. Begge informantene legger fram at de syns terskelen ofte er høy, og de gir meg noen grunner til hvorfor de tror dette er tilfelle. Barnevernspedagogen forteller: *«Ja, jeg tenker at terskelen for noen er høy, at de melder for sent. Er nok mange som vegrer seg for å ta kontakt, både på grunn av taushetsplikt, og å miste lojaliteten til foreldre, og redd for at foreldrene tar barna ut av barnehagen»*. Politiadvokaten trakk fram nøyaktig de samme årsakene. For å se dette fra barnehagens perspektiv, kan en årsak være at noen har erfaring med et dårlig samarbeid med barneverntjenesten, som har ført til at en ikke lenger har tillit til at det har noen hensikt å trekke dem inn i arbeidet (Drugli, 2008, s. 35). I tillegg har barnehagen behov for å få informasjon om hva som skjer videre eller om saken blir henlagt, og det er vesentlig å trekke fram at barneverntjenesten har blitt beskyldt for å gi lite informasjon tilbake til melder, noe som bidrar til en opplevelse av et lite gjensidig samarbeid fra melderens perspektiv (Drugli, 2008, s. 159). Det ble i 2009 gjort en endring i barnevernloven som omhandler muligheten til å gi tilbakemelding: *«Barneverntjenesten skal gi den som har sendt melding til barneverntjenesten, jf. § 4-2, tilbakemelding. Tilbakemeldingen skal skje innen tre uker etter at meldingen er*

mottatt» (Barnevernloven, 2018, § 6-7 a). Denne endringen kan bidra til at terskelen for å melde blir lavere.

Når styrer får informasjon om en mistanke fra personalgruppa, starter en diskusjon på om dette er en klar melding. Hvis bekymringen har kommet på bakgrunn av noe barnet har fortalt, følges det opp med samtale med barnet. Som jeg skrev i teoridelen er det vesentlig å få innpass i barnets perspektiv av en situasjon. Når en skal ha en barnesamtale, er det viktig å la barnet snakke fritt og oppfordre dem til å utdype det de allerede har fortalt. Hvis samtalene handler om temaer som barnets trivsel og forhold til andre barn og voksne, bør en bruke åpne spørsmål og legge på tilleggsspørsmål som for eksempel: «Kan du si litt mer om dette?» Det er viktig at barnehageansatte har barnesamtaler, fordi de kjenner barnet godt (Drugli, 2008, 46-49). Styrer forteller videre at når et barn kommer med en uttalelse som personalet stusser over, tar de kontakt med barnevernet for å få råd om veien videre. De får ofte råd om å kalle inn til foreldresamtale, noe styrer synes er en naturlig ting å gjøre. Men som styrer sier; dette er en balansegang: «*Hvis det er sann at barnet blir slått hjemme så kan jo en foreldresamtale utløse enda mer vold. Eller at de plutselig flytter og vi ser dem aldri igjen, så det er ikke lett å si hva man bør gjøre*».

Både barnevernspedagogen og styreren forteller hvor viktig foreldresamarbeidet er og at foreldrene alltid skal ha informasjon når barnehagen er bekymret for et barn og skal sende bekymringsmelding. Styrer forteller at det er viktig å skape et trygt og tillitsfullt forhold til foreldrene, noe barnevernspedagogen støtter. Det blir videre trukket fram fra både styrer og barnevernspedagogen at de ser på det som vesentlig å skape en allianse med foreldrene på bekymringsstadiet, og å være åpen om bekymringen. Å bygge relasjon og allianse med foreldrene er barnehagepersonalet sitt ansvar, og ved å vise forståelse og omsorg for både barnet og foreldrene, kan dette bidra til å skape trygghet og tillit. Samtalen med foreldrene bør også bygge på en felles forståelse av at begge parter ønsker barnets beste (Emilsen & Bratterud, 2017, s. 95-96). Unntaket er som jeg skrev i teoridelen saker som omhandler vold og overgrep, der barnehagen umiddelbart skal kontakte både barnevernet og politi uten å involvere foreldrene på forhånd (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 135).

4.1.3 Samarbeidet etter at en bekymringsmelding er sendt

Barnevernspedagogen forteller om et tett samarbeid med barnehagen når de har mottatt en bekymringsmelding: «Når vi mottar meldinger har vi alltid et samarbeid med barnehagen i løpet av undersøkelsen, enten ved å ha møter sammen med dem og foreldrene eller ved å innhente opplysninger fra barnehagen for å utdype saken bedre». Det kan være at de hjelpetiltakene eller veiledningen foreldrene får fra barnevernet må skje i samarbeid med barnehagen. Barnevernspedagogen trekker fram hvor viktig barnesamtalen er på et tidlig tidspunkt når det oppstår mistanke, i tillegg til observasjon av barnet i barnehagen. Barnevernet tar i bruk «Den dialogiske samtalemetoden», forkortet til DCM-metoden, i samtale med barn, og hun forteller at de presenterer denne metoden til ansatte i barnehagen gjennom veiledning. Metoden benyttes under avdekkingsamtaler i barnevernet og av politi i dommeravhør, der temaet er av sensitiv eller følsom karakter. DCM-metoden er et verktøy for voksne til å gjennomføre samtaler med barn på en slik måte at barnet blir anerkjent og selv får mulighet til å fortelle fritt om sine opplevelser og erfaringer (Langballe, 2011). I tillegg trekker barnevernspedagogen fram at åpne spørsmål står sentralt, som også er et element barnehageansatte er opplært til når det gjelder samtale med barn.

4.1.4 Avhør av barnet

Som nevnt blir DCM-metoden også brukt av politi hvis det er nødvendig å trekke inn barnet i et avhør for å kunne avdekke om det er blitt seksuelt misbrukt. Som jeg skrev i teoridelen har barnet med seg en tillitsperson til barnehuset der de tilrettelagte avhørene skjer, som skal være en person barnet kjenner godt. Barnepsykiater Tilman Fűrnis kaller personen for «trusted person», og at personen som får denne oppgaven er valgt av barnet enten bevisst eller ubevisst gjennom signaler om overgrep det sender til personen. Det kan være via atferd, verbale antydninger eller fortellinger. Den utvalgte trenger veiledning for å trygge barnet videre i prosessen og til å kunne fortsette avdekkingsamtaler. Dette er spesielt viktig i de tilfellene der tillitspersonen er en ansatt uten barnefaglig utdanning. Veiledningen er en viktig del av samarbeidet mellom politi og barnehage i overgrepssaker (Søftestad, 2014, s. 104-107). Politiadvokaten forteller at de gir informasjon til tillitspersonen om hva slags ansvar vedkommende får gjennom prosessen: «Hvis en ansatt i barnehagen skal være trygghetspersonen, gir vi personen et personskriv hvor det står helt konkret hva de skal si til barnet i forkant av et avhør. Vi bestemmer når barnet skal bli orientert, hvordan situasjonen skal være, hva de skal si, og hvis barnet har oppfølgingsspørsmål; hva de skal svare på disse».

Hun forteller at det er viktig at personskrivet blir fulgt, og hvis barnehageansatte får spørsmål fra barnet før avhøret, må de ringe til politiet for beskjed om hva de skal svare. Generelt gis det da råd fra politiet om å stille åpne spørsmål og at barnet spørres i en situasjon det er ro og få personer til stede. Personskrivet er ikke et fastsatt oppsett, men blir tilpasset saken fordi det er mange variabler som spiller inn. Det kan være barnets alder, når skal det straffbare ha skjedd, hvor mye kompetanse/erfaring har den aktuelle barnehagen til den aktuelle problematikken, og sakens karakter – hva er det mulige straffbare i saken. Hun forteller at de ansatte ikke får lov til å tenke selv og svare det de føler er riktig, fordi det kan ødelegge politiets bevis, som igjen vil føre til at avhøret blir dårligere: *«Vi ønsker ikke at barnets oppklaring skal bli forringet i verdi, og vi må være strengere på å sikre bevisene våre fordi beviskravet i straffesaker er så høyt»*. Politiadvokaten legger også til at verken barnehage eller barneverntjenesten behøver å få fram mest mulig detaljer fra barnet, fordi politiet helst vil gjøre det selv.

Som nevnt, presenterer barnevernet DCM-metoden til barnehageansatte slik at også de kan trekke ut elementer fra metoden i barnesamtaler. Politiadvokaten forteller derimot at når de har gått gjennom samtalebarnehageansatte har hatt med barnet, ser de at de bruker ord og vendinger som de selv ikke ville ha tatt i bruk. Et eksempel hun trekker fram er at ansatte kan stille ledende spørsmål til barnet i forkant av et avhør. Hun legger også til at dette er helt naturlig fordi politiet og barnehagen har ulike roller. Et karaktertrekk for det pedagogiske arbeidet som barnehagelæreren skal utføre, er at man ikke alltid kan planlegge på forhånd akkurat det som skal skje. De jobber med barn, og i dette tilfelle sårbare barn, og skal barnehageansatte klare å respektere barnet som et medmenneske, må det utvises dømmekraft og improvisasjon. De må vurdere hva som blir riktig ut fra hver enkelt situasjon. Fordi barna er egne individer med ulike behov, er det ikke nødvendigvis slik at samtalen kan utspille seg nøyaktig slik det står i et skriv (Hennum & Østrem, 2018, s. 38).

Politiadvokaten forteller også at trygghetspersonen blir fulgt opp av politiet når de kommer til barnehuset. Dette er et godt tiltak for at vedkommende kan forberede barnet og gjøre det trygg i avhørsrommet. Det er alltid politiadvokater med spesialutdanning som intervjuer barnet (Søftestad, 2014, s. 104), og politiadvokaten forteller at dette er viktig fordi personen må ha en tillitskompetanse til å prate med barn; barnet trenger å føle trygghet og tillit til den personen det skal fortelle sin historie til.

4.1.5 Anmeldelser direkte til politi?

Ifølge politiadvokaten er det sjeldent at barnehager retter anmeldelser direkte til politi, og hun nevner ulike grunner til hvorfor hun tror dette er tilfellet. Hun forteller at barnehager er flinke til å sende bekymringsmeldinger til barnevernet, men at det er mange som tror at når en bekymringsmelding som inneholder informasjon om forhold som er av straffbar karakter blir sendt, sender barneverntjenesten automatisk anmeldelse til politiet. Dette er ikke tilfelle. Barnevernet tar en selvstendig vurdering på om de skal gi anmeldelse til politiet eller ikke, og politiadvokaten forteller hvor viktig det er at barnehagene anmelder direkte til politi når de er bekymret: *«Vi har vært tydelige overfor barnevernet at de må si til barnehagene at de må anmelde direkte til oss når de er bekymret og ikke gå via barnevern. Dette sparer masse tid og sikrer bevis på en mye bedre måte. Hvis barnehager melder rett til politiet vil ikke meldeplikten til barneverntjenesten opphøre, men de kan velge å kjøre tospora system».*

Men hva er grunnen til at barnehagen ikke tar direkte kontakt med politi? Blant annet er offentlige ansatte ofte usikre på sine mistanker og eventuelle konsekvenser ved å henvende seg til politiet, og dette er en hovedgrunn til at de henvender seg til barneverntjenesten først (Søftestad, 2014, s. 85). Det er også vesentlig å trekke fram at offentlige ansatte ikke har en plikt til å melde fra til politiet utenom tilfeller der det er fare for at nye overgrep kan skje. I tillegg vil det også ofte være hensiktsmessig å bruke barnevernet som et bindeledd og la de rapportere mistankene som oppstår til politiet, fordi barnet og eventuelt foreldrene trenger tiltak fra barnevernet når politiet også blir innblandet (Søftestad, 2014, s. 85). Derimot har de en avvergelsesplikt, som også politiadvokaten trakk fram. I straffelovens § 196 står det at den som unnlater å avverge en straffbar handling, kan straffes med bot eller fengsel inntil 1 år, og at plikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt (Straffeloven, 2019, § 196). I tillegg er de første opplysningene barnehagen melder ifra om til barneverntjenesten ofte så vage at de ikke vil utløse en politietterforskning. Her har barneverntjenesten mulighet til å innhente flere opplysninger, med hjelp fra barnehagen, som enten kan avkrefte eller underbygge mistankene (Søftestad, 2014, s. 85). Som nevnt er ikke politiet på besøk i barnehagene eller har et samarbeid med dem utenom når det oppstår alvorlige saker, og dette fører til at barnehagen ikke får et like nært forhold til dem som med barnevernet. Et tiltak for å bedre samarbeidet vil være å invitere politiet til barnehagen på lik linje med barneverntjenesten. Politiadvokaten forteller at de har jobbet mye med å trygge barnehagen på at de ikke trenger å være mer redd for å levere anmeldelse til politiet i sammenlikning med å levere bekymringsmelding til barnevernet, og at det vil bidra til at politiet får bedre mulighet til å sikre bevis.

4.2 Arbeidet med personalet og barnegruppa om temaet

4.2.1 Arbeid i personalgruppa

Det viktigste bidraget for å sikre kvalitet i barnehagen, er personalets kompetanse. I Meld. St. 24 (2012-2013, s. 57) *Framtidens barnehage* blir dette understreket: «*De ansattes kompetanse er den viktigste enkeltfaktoren for at barn skal trives og utvikle seg i barnehagen Personalets kompetanse er avgjørende for å nå målet om at barnehagen skal bidra til tidlig innsats og sosial utjevning*». Styrer forteller at de for hvert barnehageår velger noen temaer de skal ha spesielt fokus på, og dette året er temaet sårbare barn. Hun forteller om et arbeid de skal sette i gang med våren 2020 der temaet er omsorgssvikt, og en handlingsplan er under utarbeiding. Som jeg skrev i teoridelen er utforming av en handlingsplan et viktig verktøy i arbeidet med sårbare barn. Handlingsplanen denne barnehagen utarbeider, inneholder blant annet informasjon om det tverretatlige samarbeidet og det interne samarbeidet, som omhandler samarbeid på tvers av avdelinger samt foreldresamarbeid. I tillegg inneholder den informasjon om opplysningsplikten, tegn og symptomer man kan se etter, og hva man kan si i ulike situasjoner. Det ble vedtatt på PBL sitt landsmøte i 2019 at medlemsbarnehagene til PBL skal ha et «*Barnas verneombud*», som går ut på at en ansatt skal ha ekstra kompetanse til å se sårbare barn i barnehagen. Bakgrunnen er at undersøkelser viser at mange barn utsettes for seksuelle overgrep og vold, og tidlig innsats er derfor vesentlig for å kunne stanse overgrepene så tidlig som mulig (Private barnehagers landsforbund, u.å.). Styreren ønsker å sende en ansatt med barnehagelærerutdanning på dette prosjektet. Planen er at personen skal ha et faglig framlegg for personalgruppen, og observere og bistå på avdelingene. Barnas verneombud har også en sentral rolle i utformingen av barnehagens handlingsplan.

Som privat barnehage har de tilgang til et system kalt «PBL Mentor» der det ligger informasjon om blant annet seksuelle overgrep som ansatte skal lese. På nettsiden ligger også beredskapsplanen til barnehagen, og styrer forteller at dette er et godt hjelpemiddel hvis en ansatt sitter med en dårlig magefølelse. Det er da lett tilgang til beredskapsplanen, og ansatte kan lese seg opp og finne ut hva som er det neste steget for seg selv. Barnehagen har et selvstendig ansvar for å ha tilstrekkelig kompetanse til å ivareta oppgavene de er pålagt, og for barnehagen gjelder dette også oppgaver knyttet til omsorgssvikt. For å utvikle tilstrekkelig kompetanse til personalet har styrer lagt til rette for kursing, både for hele personalgruppen, men også for enkeltpersoner. Kombinasjonen av at ansatte får et grunnleggende innblikk i

temaet gjennom kursing, mens enkelte får mulighet til å utvikle en spisskompetanse gjennom prosjektet «*Barnas verneombud*», kan bidra til å sikre at barnets signaler fanges opp og at ansatte kan søke råd og overføre sine observasjoner til kollegaen som innehar spisskompetansen (Søftestad, 2014, s. 156- 157). Barnehagen bruker også planleggingsdager til å se filmer om temaet og ha diskusjoner og oppgaver sammen etterpå. Slike diskusjoner og refleksjonsprosesser er en god måte å skaffe seg mer kompetanse på, fordi noen ansatte sitter med mer kunnskap enn andre, som vil bidra til å generere kunnskap hos alle. Her kommer én av Senges fem disipliner inn, nemlig læring i team, som er et av elementene en barnehage trenger for å utvikle seg (Gotvassli, 2019, s. 97-98). Styrer forteller også at de har tilgang på faglitteratur som ansatte kan lese seg opp på. I tillegg nevner hun at de med jevne mellomrom har foredrag av Margrete Wiede Aasland, som jeg trakk fram i teoridelen.

4.2.2 Barnehagens arbeid med temaet omsorgssvikt og overgrep i barnegruppen

Styreren forteller at de skal ha mer fokus på et strukturert arbeid med barnegruppen om temaet omsorgssvikt gjennom handlingsplanen de holder på å utarbeide. Hun har et ønske om at dette skal være et tema på alle storbarnsavdelingene hvert år, blant annet med tema som «Kroppen min». De vil ha fokus på å samtale med barna om hvem som bestemmer over kroppen og om hva som er lov og ikke lov, og dette skal bli knyttet opp mot seksuelle overgrep og vold. Ved spørsmål til politiadvokat og barnevernspedagog om det bør være mer trykk på å jobbe med temaet i barnehagene også med småbarn, er begge enige om at dette er viktig. Politiadvokaten trekker fram viktigheten av å starte med dette arbeidet så tidlig som mulig fordi de også har småbarn i tilrettelagte avhør. Når de har avhør av de yngste barna, følger de retningslinjer på hvilke spørsmål som er aldersadekvate, og får under ingen omstendigheter lov til å stille spørsmål som barnet ikke er kognitivt modent nok til å svare på. Det er forståelig at politiet har et ønske om at barnehagen skal starte tidlig med dette temaet, men hva er grunnen til at styrer forteller at de vil starte med dette arbeidet på storbarnsavdelingene? Når jeg spør henne om det også blir arbeidet med dette i småbarnsavdelingene, svarer hun: «*Vi har vurdert hvor tidlig vi skal starte med det, har småbarna begrep om det eller ikke, kanskje de eldste på småbarn. Må vurdere hvor tidlig vi begynner, men hvertfall en årlig sak på storbarnsavdelingene i sin temaplan*». Det virker som det ligger en usikkerhet hos barnehagen i hvor mye småbarna ville forstått av temaet, og selv om dette er funn fra én styrer, er det sannsynlig at flere styrere sitter med samme usikkerhet. Barnevernspedagogen forteller at det er et tema som kan og bør jobbes med også for de aller minste, og nevner at det fins mye materiale man kan bruke i arbeidet. Hun

nevner barnebøker som et godt hjelpemiddel. I de siste årene har det kommet flere barnebøker som handler om barn som er utsatt for ulike former for omsorgssvikt, og dette er en viktig ressurs som kan hjelpe barnet til å hanskkes med sine opplevelser. Det fins aldersadekvate bøker, og med de minste barna kan man bruke pekebøker der de ansatte sammen med barna kan sette navn på ulike kroppsdelar, slik at de opparbeider seg flere begreper. Bøkene kan også bidra til å stimulere barna til å utveksle sine egne erfaringer om følelser de har eller har hatt (Killén, 2017, s. 169- 171).

Barnevernet og politiet har et ønske om at barnehagen starter tidlig med temaet fordi det kan bidra til å oppklare flere overgrepssaker. Dette viser hvor viktig samarbeidet mellom instansene er. Å invitere politiet til barnehagen kan gi dem mulighet til å formidle sitt ønske om tidlig oppstart av arbeidet med omsorgssvikt og overgrep i barnegruppen. Her får politiet mulighet til å fortelle om det forebyggende arbeidet de gjør, og hva slags rutiner de har for familievoldsproblematikk. Dette er en god mulighet til at barnehageansatte får innsikt i hva som skjer i sakene som omhandler små barn, og det gir politiet mulighet til å formidle viktigheten av å starte tidlig med temaet i barnegruppen (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 59).

5. AVSLUTNING

Resultatene viser at et godt samarbeid med flere etater er en sentral brikke i arbeidet for å hjelpe barn som lever i en risiko- eller omsorgssviktsituasjon. Det kom tydelig fram hvor viktig det er å ha kjennskap til hverandre; både hva de ulike etatenes oppgaver og ansvar er, men også å bli kjent med personene som jobber der. Dette kan føre til at det blir lettere å ta kontakt med hverandre slik at barn og foreldre tidlig får den hjelpen de trenger.

Å arbeide forebyggende kan være vanskelig og følelsesladet. Hvordan styreren i barnehagen legger til rette for at ansatte skal føle seg kompetente i arbeidet og oppleve trygghet til å dele sine bekymringer, er essensielt for å oppdage barn som lever i en risiko- eller omsorgssviktsituasjon. Å utarbeide en handlingsplan rettet mot arbeidet med sårbare barn, slik styreren fortalte om, er et godt hjelpemiddel til å arbeide forebyggende og til å bidra med en trygghet i personalgruppen. Det er styrer og pedagogisk leders ansvar å sørge for at alle ansatte har nok kunnskap og kompetanse til å fange opp tegn barnet sender på at det befinner seg i en vanskelig livssituasjon. Dette er helt nødvendig for å forhindre at noe utvikler seg i en negativ retning (Bratterud & Emilsen, 2017, s. 77).

Gjennom prosessen med å skrive bacheloroppgaven har jeg tilegnet meg kunnskap om hvordan barnehagen kan arbeide for å oppdage og forebygge omsorgssvikt, og spesielt hvordan et tverretatlig samarbeid foregår og hvor viktig dette er. Å inngå et tverretatlig samarbeid bidrar til at flere profesjoner jobber for barnets beste, ut fra oppgavene de har og fagkunnskapen de innehar. Sjansen for et godt resultat er større når alle profesjonene i samarbeidet ser på hverandre som likeverdige og har innsikt i hva de forskjellige kan bidra med. Kombinasjonen av flere perspektiver og opplysninger fra ulike instanser gir en bedre forståelse og bedre treffsikkerhet i vurderinger (Rimehaug, 2014, s. 343). Det kom tydelig fram under intervjuene hvor mye innsats barneverntjenesten fra deres bydel legger inn for å skape et godt samarbeid med barnehagene gjennom tilgjengelighet, mange møtepunkter og besøk i barnehagene.

Jeg sitter igjen med en følelse av at det blir brukt mer tid på å skape et godt samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten, enn mellom barnehagen og politiet. På den ene siden er det helt naturlig fordi barnehagen har opplysningsplikt til barnevernet og ikke til politiet, i tillegg til at det bare er de mest alvorlige overgrepene som utløser politietterforskning. På den andre siden tyder funnet på at særlig politiet ønsker at barnehagen skal bli trygget til å ta kontakt også med dem når de har mistanker om overgrep og vold, men også generelt hvis de trenger råd og

veiledning. Dette vil hjelpe politiet til å sikre bevisene bedre, og det sparer dem for mye tid. Det er da vesentlig at det blir skapt et nært samarbeid mellom politiet og barnehagen slik at barnehagen blir trygget i å ta kontakt med dem.

Jeg vil til slutt trekke fram at det tverretatlige samarbeidet oppleves veldig ulikt i ulike bydeler. Informantene fra barnehagen og barneverntjenesten er samarbeidspartnere i samme bydel, og de har jobbet i mange år for å få til gode samarbeidsrutiner. Å få innsyn i deres samarbeid har gitt meg større forståelse for hvor viktig et tverretatlig samarbeid er for å hjelpe barn og foreldre som lever i vanskelige livssituasjoner.

Barnets beste skal alltid stå i fokus, og jeg vil avslutte oppgaven med å understreke følgende: Et godt tverretatlig samarbeid må være vårt felles mantra!

6. REFERANSELISTE

Barnehagefakta. (2020, 25. februar). Nøkkeltallene i Barnehagefakta. Lastet ned fra:

<https://www.barnehagefakta.no/om-nokkeltallene>

Barnehageloven. (2018). Lov om barnehager av 17. juni 2005 nr. 64. Lastet ned fra:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>

Barnevernloven. (2018). Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100. Lastet ned fra:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

Bergsland, M. D. & Jæger, H. (red.). (2018). *Bacheloroppgaven i*

barnehagelærerutdanningen. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Bratterud, Å. & Emilsen, K. (2017). *Dørstokkmila- barnehagens vei fra magefølelse til*

melding. Bergen: Fagbokforlaget.

Børhaug, K. & Moen, K. H. (2014). *Politisk- administrative rammer for*

barnehageledelse. Oslo: Universitetsforlaget.

De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2014, 18. desember). Personopplysninger, konfidensialitet og anonymisering. Lastet ned fra:

<https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/etiske-retningslinjer-for-forskning-pa-internett/personopplysninger-konfidensialitet-og-anonymisering/>

Det kongelige kunnskapsdepartementet. (2012-2013). Framtidens barnehage. Lastet ned fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/2e8ad98938b74226bc7ff395839434be/no/pdfs/stm201220130024000dddpdfs.pdf>

Drugli, M. B. (2008). *Barn som vekker bekymring*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Drugli, M. B. (2018). Den vanskelige foreldresamtalen. I Glaser, V. *Foreldresamarbeid -*

barnehagen i et mangfoldig samfunn (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Emilsen, K. (2014). Å se og handle - når barn utsettes for omsorgssvikt. I V. Glaser,

I. Størksen & M. B. Drugli (red.), *Utvikling, lek og læring i barnehagen-forskning og praksis*. Bergen: Fagbokforlaget.

Folkehelseinstituttet. (2018). Hvilke tegn og signaler som kan observeres av personell i

barnehage og skole kan ha sammenheng med omsorgssvikt? Lastet ned fra:

<https://www.fhi.no/publ/2018/hvilke-tegn-og-signaler-som-kan-observeres-av-personell-i-barnehage-og-skol/>

Folkehelseinstituttet. (2020, 2. januar). Vold og seksuelle overgrep. Lastet ned fra:

<https://www.fhi.no/nettpub/hin/skader/vold/>

Fossheim, H. J. (2015, 17. juni). Samtykke. Lastet ned fra:

<https://www.etikk.no/FBIB/Temaer/Personvern-og-ansvar-for-den-enkelte/Samtykke/>

Fossheim, H. J. (2015, 12. august). Konfidensialitet. Lastet ned fra:

<https://www.etikk.no/FBIB/Temaer/Personvern-og-ansvar-for-den-enkelte/Konfidensialitet/>

Gotvassli, K. A. (2019). *Boka om ledelse i barnehagen* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Hennum, B. A. & Østrem, S. (2018). *Barnehagelæreren som profesjonsutøver*.

Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2016).

Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode (5.utg.). Oslo: Abstrakt Forlag.

Killén, K. (2015). *Sveket 1* (5. utg.). Oslo: Kommuneforlaget AS.

Killén, K. (2016). *Sveket 1* (5. utg.). Oslo: Kommuneforlaget AS.

Killén, K. (2017). *Forebyggende arbeid i barnehagen- samspill og tilknytning* (2. utg.).

Oslo: Kommuneforlaget.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg.).

Bergen: Gyldendal Akademisk.

Langballe, Å. (2011). Den dialogiske samtalen: Hvordan snakke med barn om sensitive temaer. Lastet ned fra: <https://www.nkvts.no/rapport/den-dialogiske-barnesamtalen-hvordan-snakke-med-barn-om-sensitive-temaer/>

Oslo Kommune. (u.å.). Tidlig trygg. Lastet ned fra: <https://www.oslo.kommune.no/prosjekter/tidlig-trygg/#gref>

Private barnehagers landsforbund. (u.å.). Barnas verneombud. Lastet ned fra: <https://www.pbl.no/sider/barnas-verneombud/>

Rimehaug, T. (2014). Tidlig innsats og tverrfaglig samarbeid for barn i risikozonen. I V. Glaser, I. Størksen & M. B. Drugli (red.), *Utvikling, lek og læring i barnehagen-forskning og praksis*. Bergen: Fagbokforlaget.

Sandgrind, S. W. (2016, 31.mai). Lær barna om kropp og seksualitet. Lastet ned fra: <https://www.barnehage.no/artikler/laer-barna-om-kropp-og-seksualitet/427432>

Statens barnehus. (u.å.). Tilrettelagt avhør. Lastet ned fra: <https://www.statensbarnehus.no/barnehus/statens-barnehus-hamar/tilrettelagt-avhoer/>

Straffeloven. (2019). Lov om straff av 20. mai 2005 nr. 28. Lastet ned fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>

Søftestad, S. (2014). *Seksuelle overgrep- fra privat avmakt til tverretattlig handlekraft*. Oslo: Universitetsforlaget

Thagaard, T. (2019). *Systematikk og innlevelse- en innføring i kvalitative metoder* (5.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Tilrettelagte avhør. (2015). Forskrift om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner av 24. september 2015 nr. 1098. Lastet ned fra: <https://lovdata.no/dokument/SE/forskrift/2015-09-24-1098>

Utdanningsdirektoratet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Lastet ned fra:

<https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>

7. VEDLEGG

7.1 Informasjon- og samtykkeskjema

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Vil du delta i bachelorprosjektet

«Tverretatlig samarbeid om omsorgssvikt»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et bachelorprosjekt hvor formålet er å få informasjon om hvordan barnehagen arbeider med å avdekke tilfeller av omsorgssvikt hos barn i barnehagen, og hvordan et tverretatlig samarbeid kan foregå når barnehagen mistenker alvorlig omsorgssvikt. I dette skrevet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Min bacheloroppgave er knyttet til fordypningsfaget «Barndom, helse og livsmestring». Tema for bacheloroppgaven er omsorgssvikt, med vekt på det tverretatlige samarbeidet knyttet til dette. Intervjuet vil spørre etter arbeid og samarbeid med andre instanser når en mistenker at et barn er utsatt for omsorgssvikt i barnehagen. Problemstillingen jeg skal belyse er «Hvordan kan barnehagen arbeide med å avdekke tilfeller av omsorgssvikt hos barn, og hvordan kan et tverretatlig samarbeid mellom barnehagen og andre instanser foregå når barnehagen mistenker alvorlig omsorgssvikt?».

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning er ansvarlig for prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du er med på et intervju. Det vil ta deg ca. en time. Intervjuet inneholder spørsmål som omhandler å oppdage barn som er utsatt for omsorgssvikt og samarbeid med andre aktører. Dine svar fra intervjuet blir tatt opp gjennom et lydopptak.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- Innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- Få rettet personopplysninger om deg
- Få slettet personopplysninger om deg
- Få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- Å sende klage til personvernombudet eller datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er bare jeg og mine veiledere som vil ha tilgang til dine opplysninger.

Veiledere ved Dronning Mauds Minne Høgskole:

Elsa Fjeldavli: Elsa.Fjeldavli@dmmh.no

Anne Holla Sivertsen: Anne.H.Sivertsen@dmmh.no

Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data.

Hva skjer med opplysningene dine når jeg avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 22.05.2020. Alle personopplysninger vil bli slettet innen prosjektslutt.

På oppdrag fra Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til bachelorprosjektet, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning ved.
- Vårt personvernombud: Hans Christian Ristad, Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
(Veileder)

Student

Samtykkeerklæring

Samtykke kan innhentes skriftlig (herunder elektronisk) eller muntlig. NB! Studenten må kunne dokumentere for veileder at du har gitt informasjon og innhentet samtykke fra de du registrerer opplysninger om. Vi anbefaler skriftlig informasjon og skriftlig samtykke som en hovedregel.

Hvis foreldre/verge samtykker på vegne av barn eller andre uten samtykkekompetanse, må du innhente tillatelse fra foreldene.

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Tverretatlig samarbeid om omsorgssvikt», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles fram til prosjektet er avsluttet, ca. 06.05.2020

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

7.2 Intervjuguide til styrer i barnehage

Oppstartsspørsmål:

- Hvor mange år har du jobbet i barnehage?
- Hvor mange år av disse har du vært styrer?

Hovedspørsmål:

- Er samarbeidet mellom barnehage, barnevern og politi aktivt gjennom hele året, eller kun ved avdekking av tilfeller ved omsorgssvikt?
- Hvordan opplever du som styrer samarbeidet med de eksterne samarbeidspartnerne?
- Hender det dere henvender dere til barnevernet for å få råd eller diskuterer en mistanke/magefølelse dere har? Hvilke saker kan det gjelde?
- Kan du beskrive prosedyren fra magefølelse (eller mistanke) til varsling til barnevern/politi?
- Hvordan jobbes det i personalgruppa med temaet omsorgssvikt?
- Har du hatt erfaring med at personal er redd for å gå videre når de har en magefølelse på at noe ikke stemmer på grunn av taushetsplikten?
- Blir det lagt til rette for kompetanseutvikling hos personalet når det kommer til å fange opp signaler og avdekke omsorgssvikt?
- Jobber dere med temaet omsorgssvikt sammen med barna?

7.3 Intervjuguide til barnevernspedagog

Oppstartsspørsmål:

- Hvor lenge har du jobbet i barnevernet?
- Hva er dine oppgaver og ansvar?

Hovedspørsmål:

- Fra hvor kommer melding om omsorgssvikt ofte fra?
 - o Hvor ofte melder barnehager inn bekymring for omsorgssvikt?
- Er samarbeidet mellom barnevern, barnehage og politi aktivt gjennom hele året, eller kun ved avdekking av tilfeller ved omsorgssvikt?
 - o Hvis ja; kan du si noe om hvordan samarbeidet foregår?
 - o Er det faste møter?
 - o Hvem deltar eventuelt på disse møtene?
- Hvordan opplever du samarbeidet med barnehage og politiet?
- Hvordan jobber dere med å skape et godt og tillitsfullt samarbeidsforhold med barnehagene?
 - o Har dere for eksempel møter i løpet av året dere temaet omsorgssvikt er sentralt?
 - o Samarbeider dere også med andre aktører enn barnehagene? Hvis ja; hvem?
- Hva er deres oppfatning til terskelen for barnehagene til å melde ifra om mistanke? Har dere et inntrykk av at barnehagene vegrer seg for å ta kontakt på grunn av taushetsplikt eller fare for å ødelegge tillitsforholdet til foreldrene?
- Hva tenker du om det arbeidet barnehagen gjør i dag? Mener du det bør være mer trykk på å jobbe med dette i barnehagene i tidlig alder slik at flere tilfeller blir oppdaget?
- Hvordan opplever barnevernet kompetansen til barnehager når det kommer til det å oppdage og melde ifra om omsorgssvikt?
- Hva er tiltakene og veien videre etter at barnevernet har mottatt bekymringsmelding fra barnehagen?
 - o Samarbeider dere da med barnehagen hvordan de skal arbeide videre med det enkelte barnet, eller arbeider barnevernet om dette tilfellet uten en videre dialog med barnehagen?

7.4 Intervjuguide til politiadvokat

Oppstartsspørsmål:

- Hvor lenge har du jobbet som politi, og innenfor omsorgssvikt?
- Hva er dine arbeidsoppgaver?

Hovedspørsmål:

- Fra hvor kommer melding om omsorgssvikt ofte fra?
- Er samarbeidet mellom politi, barnehage og barnevern aktivt gjennom hele året, eller kun ved avdekking av tilfeller ved omsorgssvikt?
- Hvordan opplever du samarbeidet med barnehage og barnevernet?
- Hvordan jobber dere med å skape et godt og tillitsfullt samarbeidsforhold med barnehagene?
- Hva er deres oppfatning til terskelen for barnehagene til å melde ifra om mistanke? Har dere et inntrykk av at barnehagene vegrer seg for å ta kontakt på grunn av taushetsplikt eller fare for å ødelegge tillitsforholdet til foreldrene?
- Hvordan opplever barnevernet kompetansen til barnehager når det kommer til det å oppdage og melde ifra om omsorgssvikt?
- Hva tenker du om det arbeidet barnehagen gjør i dag? Mener du det bør være mer trykk på å jobbe med dette i barnehagene i tidlig alder slik at flere tilfeller blir oppdaga?
- Hva er tiltakene og veien videre etter at politiet har mottatt bekymringsmelding fra barnehagen eller barnevern?